

Budget 2020:1

Överförmyndarnämnden

Innehållsförteckning

1 Inledning	3
2 Omvärldsanalys	3
3 Kommunfullmäktiges indikatorer och nämndens indikatorer och uppdrag	4
3.1 Ekonomi och egen organisation.....	4
4 Nämndens verksamhet	6
4.1 Ekonomiskt sammandrag.....	6
4.2 Nämndens uppgift.....	6
4.3 Ekonomiska förutsättningar.....	6
4.4 Verksamhet 2020.....	7

1 Inledning

Överförmyndarnämnden är en kommunal tillsynsmyndighet. Huvuduppgiften är att utöva tillsyn över ställföreträdarnas uppdrag som gode män och förvaltare. I ansvarsområdet ingår att i övrigt utreda och handlägga ärenden enligt föräldrabalken.

Huvuddelen av samtliga aktiva ärenden utgörs av vanliga godman- och förvaltarskap med vuxna huvudmän. Den 1 augusti 2018 fanns cirka 750 ärenden under handläggning inom ärendegruppen. Vid samma tid år 2019 uppgår antalet till cirka 790. Det innebär en ökning med drygt 5 %.

Resterande ärenden rörande bland annat legalt förmynderskap, särskilt förordnade vårdnadshavare samt godmansförordnanden för ensamkommande barn, i jävssituationer och för bortavarande/okända dödsbodelägare.

Antalet ärenden rörande godmanskap för ensamkommande barn har stabiliserats på en nivå som är att förvänta i en kommun av Borås storlek. I det fall den unge är under 18 år när han/hon får uppehållstillstånd utses dock en särskilt förordnad vårdnadshavare.

Även ärenden rörande så kallad negativ faderskapstalan uppvisar en förhållandevis stor ökning. Eftersom det i dessa fall i regel är advokater som förordnas som gode män är det arvode som utbetalas avsevärt mycket högre vad som utgår i vanliga godmansärenden.

2 Omvärldsanalys

Godman- och förvaltarskap avseende vuxna

Trenden med ett ökande antal ärenden under handläggning inom ärendegruppen godman- och förvaltarskap med vuxna huvudmän fortsätter. Inom gruppen växer andelen ärenden ifråga om svårt psykiskt sjuka, personer med missbruksproblem och huvudmän under 65 år. Eftersom det ofta handlar om mycket komplexa omständigheter ställs stora krav på handläggarna med ökad arbetsbelastning som följd.

Lagstiftningen bygger på att den minst ingripande åtgärden ska väljas framför ett ställföreträdarskap. Exempel på sådana åtgärder är insatser enligt socialtjänstlagen. Allt fler ärenden kommer in till nämnden genom anmälan från andra enheter inom kommunen. Indragna insatser påverkar nämndens ärendemängd.

Med en växande befolkning i Borås kan det antas att också behovet av ställföreträdare ökar. Att rekrytera personer som är villiga att åta sig uppdrag på sin fritid är en stor utmaning, särskilt i de mer komplexa ärendena. Många kommuner anlitar professionella ställföreträdare som är knutna till företag för svåra uppdrag. Överförmyndarnämnden i Borås Stad har hittills inte använt sig av dessa. Frågan kommer att utredas. Ett fåtal kommuner har anställda förvaltare för det allra svåraste uppdraget.

Granskning av årsräkningar

Granskning av ställföreträdarens ekonomiska redovisningar - årsräkningar och sluträkningar - är en av Överförmyndarnämndens viktigaste tillsynsuppgifter. Sedan en längre tid tillbaka tillämpar Överförmyndarnämnden i Borås Stad så kallad djupgranskning av redovisningarna. Metodiken är resurskrävande men anses nödvändig för att upptäcka eventuella ekonomiska oegentligheter. Vanligt hos andra kommuner är däremot en mindre resurskrävande skälighetsgranskningar med stickprovskontroller. Länsstyrelsen har i april 2019 redovisat ett regeringsuppdrag att ta fram nationella riktlinjer för granskningsarbetet ska bedrivas. De nya riktlinjerna innebär generellt sett en skärpning av kraven. Utrymmet för nämnden att ändra granskningsmetodik är mycket begränsat.

Nämnden har under flera år haft svårigheter att uppnå målet att 80 % av inkomna årsräkningar ska vara granskade före den sista juni året efter verksamhetsåret. För år 2019 uppnåddes 76 % med hjälp av en

extraanställd person. Eftersom slutförd granskning är en förutsättning för att nämnden ska kunna fatta beslut om ställföreträdarens arvodesbegäran är förvaltningslagens regler om handläggningstider tillämpliga. Det ställer högre krav på att nämnden klarar av granskningen inom rimlig tid.

Ensamkommande barn

Gruppen ensamkommande barn har stabiliserats på en nivå runt 40 ärenden, vilket är att förvänta i en kommun av Borås storlek. Migrationsverket beräknar i sin senaste prognos för år 2020 att 1 000 av de asylsökande kommer att vara barn utan vårdnadshavare. För Borås del innebär det cirka 25 nya ärenden, inklusive överflyttningar från andra kommuner. Någon ökning av antalet ärenden totalt sett är inte att förvänta om Migrationsverkets prognos står fast.

Legala förmynderskap

Inkomna ärenden som rör legala förmynderskap ökar något varje år. Ärendena är aktiva fram till barnets 18-årsdag. Huvuddelen av ärendena rör utbetalningar av försäkringsersättning och brottsskadeersättning.

Ärenden som gäller särskilt förordnade vårdnadshavare ökar i takt med att Migrationsverket beviljar ensamkommande barn under 18 år uppehållstillstånd. Även antalet ärenden där god man förordnas i mål om negativ faderskapstalan ökar, vilket betyder ökade kostnader för arvoden till gode mannen. I dessa ärenden förordnas advokater som gode män till den taxa som tillämpas på advokatbyrån. Ökningen är en följd ökad invandring.

Digitalisering

Nämnden kommer att arbeta vidare med frågan om att digitalisera möjliga delar av verksamheten för att skapa effektivare handläggning.

Utredningar

Regeringen har i juli 2019 beslutat om direktiv för en översyn av reglerna om gode män och förvaltare. En särskild utredare har fått i uppdrag ta ställning i frågor om bland annat

- hur rekrytering av ställföreträdare kan underlättas och i vilka fall det bör kunna utses professionella ställföreträdare
- hur ställföreträdare ska kunna få bättre stöd under uppdragen
- om ställföreträdare ska kunna få arvode och utlägg i ett tidigare skede än vad som är fallet idag
- om det är lämpligt att ställa krav på att nämndledamöterna ska ha en viss kompetens

Uppdraget ska redovisas senast den 24 februari 2021.

3 Kommunfullmäktiges indikatorer och nämndens indikatorer och uppdrag

3.1 Ekonomi och egen organisation

Verksamhetens indikatorer	Utfall 2018	Målvärde 2019	Utfall T1 2019	Målvärde 2020	Målvärde 2025
Granskning av årsräkningar, andel färdiggranskade per den sista juni	72%	80%		80%	80%

Verksamhetens indikatorer	Utfall 2018	Målvärde 2019	Utfall T1 2019	Målvärde 2020	Målvärde 2025
Förordnande av god man för ensamkommande barn ska ske inom 14 dagar	71%	100%		100%	100%
Handläggningen av behov av ställföreträdare enl 11:4 och 11:7 FB ska vara klar inom fyra månader	78%	100%		100%	100%
Samtycke till försäljning av fast egendom, omplacering, pantsättning, revers, gåva, drivande av rörelse, sammanlevnad i oskiftat dödsbo samt permutation ska behandlas på nästkommande sammanträde efter att nödvändig utredning är klar.	100%	100%		100%	100%

Granskning av årsräkningar, andel färdiggranskade per den sista juni

Så nås målet för indikatorn

Nämnden har de senaste åren behövt anställa extrapersonal för att hjälpa till med granskningsarbetet. Trots detta har det varit svårt att nå målet. Länsstyrelsen har tidigare under år 2019 redovisat ett regeringsuppdrag att ta fram riktlinjer för granskning av ställföreträdarens redovisningar. De nya riktlinjerna innebär, enligt nämndens bedömning, att utrymmet för ändrad granskningsmetodik är begränsat. Detta kommer att påverka nämndens möjlighet att nå målvärdet.

Förordnande av god man för ensamkommande barn ska ske inom 14 dagar

Så nås målet för indikatorn

Mot bakgrund av att antalet inkommande ärenden minskar finns bra förutsättningar för att nå målet. Eventuella avvikelser får procentuellt stort genomslag på grund av att det totala antalet ärenden är förhållandevis få.

Handläggningen av behov av ställföreträdare enl 11:4 och 11:7 FB ska vara klar inom fyra månader

Så nås målet för indikatorn

Alltmer komplexa ärenden och svårigheter att få ställföreträdare att åta sig dessa uppdrag påverkar måluppfyllelsen i negativ riktning. Nämnden är också beroende av andra myndigheters handläggningstider, exempelvis vid begäran om läkarintyg från sjukvårdsinrättning.

Samtycke till försäljning av fast egendom, omplacering, pantsättning, revers, gåva, drivande av rörelse, sammanlevnad i oskiftat dödsbo samt permutation ska behandlas på nästkommande sammanträde efter att nödvändig utredning är klar.

Så nås målet för indikatorn

Tillräcklig juridisk kompetens ger bra förutsättningar att uppnå målet.

4 Nämndens verksamhet

4.1 Ekonomiskt sammandrag

Tkr	Bokslut 2018	Budget 2019	Prognos 2019	Budget 2020
Intäkter	5 328	5 379	5 379	0
Kostnader	-13 995	-12 037	-14 286	-6 782
Buffert		-67	-67	-68
Nettokostnader	-8 667	-6 725	-8 974	-6 850
Kommunbidrag	6 550	6 725	6 725	6 850
Resultat	-2 117	0	-2 249	0
Akkumulerat resultat				

Nettoinvesteringar

4.2 Nämndens uppgift

Överförmyndarnämnden är en tillsynsmyndighet med uppdrag att genom sin granskning se till att den som har en ställföreträdare (god man, förvaltare eller förmyndare) inte lider rättsförluster på grund av ställföreträdarskapet. När det gäller den ekonomiska förvaltningen krävs Överförmyndarnämndens tillstånd till många av ställföreträdarens åtgärder. Det huvudsakliga tillsynsarbetet sker genom granskning av års- och sluträkningar.

I övrigt består verksamheten av handläggning av godmanskaps-, förvaltarskaps-, samt förmyndarskapsärenden enligt föräldrabalkens regler. En krävande uppgift är att rekrytera tillräckligt många ställföreträdare som är villig att ta uppdrag som god man eller förvaltare. Att vara ställföreträdare är i grunden ett ideellt uppdrag. Nämnden är också skyldig att erbjuda ställföreträdare relevant utbildning.

Nämnden har även vissa tillsynsuppgifter vad gäller så kallade framtidsfullmakter.

4.3 Ekonomiska förutsättningar

Preliminärt kommunbidrag 2020

Det preliminära kommunbidraget för år 2020 uppgår till 6 850 tkr. Det motsvarar en uppräknings av lönekostnader med 2,7 % och övriga kostnader med 1,8 % jämfört med 2019 års kommunbidrag.

I likhet med tidigare år kommer budgetramen inte att täcka de utbetalningarna av arvoden och ersättningar till ställföreträdare som nämnden enligt lag är skyldig att göra. Kommunstyrelsen har sedan tidigare god kännedom om detta. För år 2018 har nämnden ersatts av Individ- och familjeomsorgsförvaltningen, IFO, för den del av kostnaden som avser ersättningen till gode män för ensamkommande barn. I övrigt har underskottet avskrivits i samband med årsbokslutet. Nämnden begär att samma uppgörelse ska gälla även år 2020, om inget annat bestäms dessförinnan. Mot bakgrund av detta anser nämnden det inte vara meningsfullt att nu äska medel för en utökning av budgetramen.

Under år 2020 kan kostnaderna för arvoden och ersättningar i de traditionella godman- och

förvaltarskapen förväntas öka jämfört med tidigare år. Orsakerna är bland annat följande:

- Arvodena baseras på prisbasbeloppet. En höjning av prisbasbeloppet innebär således en högre kostnad för nämnden.
- Lagstadgade beloppsgränser för huvudmannens inkomster och tillgångar avgör om det är huvudmannen själv eller Borås Stad som ska betala arvodet. Andelen ärenden där kommunen är betalningsskyldig ökar för varje år på grund av en allt större andel ärenden med yngre huvudmän och pensionärer med låga inkomster.
- Nämnden har för verksamhetsåret 2019 infört nya arvodesregler. Dessa kommer att tillämpas fullt ut under år 2020. Enligt lag har ställföreträdarna rätt till "skäligen ersättning för uppdraget utförande". Arvodesreglerna har uppdaterats och följer numera SKL:s rekommendationer. Det har skett en viss uppjustering av arvoden för att det ska vara möjligt att rekrytera ställföreträdare till de svårare uppdragen.

Det är först efter att ställföreträdarens årliga ekonomiska redovisning till nämnden har granskats som det går att avgöra vem som är betalningsskyldig. Det innebär att det är svårt att på förhand att med någon större säkerhet uppskatta stadens kostnad. Med den preliminärt tilldelade budgetramen kan det komma att innebära ett underskott om cirka 2 600 -3 000 tkr.

Nämnden saknar möjlighet att genom exempelvis personalförändringar täcka kostnaderna för arvoden och ersättningar eftersom nämnden då inte skulle klara sina lagstadgade uppdrag. Nämnden arbetar ständigt med effektiviseringar av verksamheten. I själva verket är det så att nämnden är i behov av att anställa en person till för att klara granskningsarbetet på ett fullgott sätt. Se vidare avsnitt 4.4.

Buffert

Överförmyndarnämnden har avsatt en procent av nämndens kommunbidrag i buffert för oförutsedda kostnader, vilket motsvarar 68,5 tkr.

4.3.1 Jämställdhetsperspektivet

Nämndens intentioner kring jämställdhetsarbetet utgår från de nationella jämställdhetspolitiska målen. Nämnden strävar efter en jämställd budget utifrån dessa mål. Jämställdhetsperspektivet genomsyrar det dagliga arbetet via exempelvis det systematiska arbetsmiljöarbetet.

I samband med antagandet av den lokala handlingsplanen för jämställdhetsintegrering satte nämnden upp som mål att under perioden 2018-2020 inleda ett arbete med att granska myndighetsutövningen utifrån ett genusperspektiv, skapa metoder för att få jämställdhetsperspektivet till en integrerad del av det ordinarie kvalitetsarbetet samt öka kompetensen hos medarbetarna kring normer och normkritiskt tänkande.

Nämnden har sedan planen upprättades inlett arbetet med att hitta formerna för hur de uppsatta målen ska nås. Ämnen och projekt har diskuterats inom verksamheten. Något som försvårat arbetet är att nämndens verksamhet har endast nio anställda. På grund av detta har möjligheterna att driva mer omfattande projekt i enlighet med vad som initialt förutsattes visat sig vara mycket begränsade.

Hösten 2019 påbörjas ett projekt med att granska myndighetsutövningen utifrån ett genusperspektiv. Avsikten är att undersöka om ärenden handläggs olika beroende på vilket kön den hjälpsökande eller ställföreträdaren har.

4.4 Verksamhet 2020

Tkr	Bokslut 2018	Budget 2019	Prognos 2019	Budget 2020
Överförmyndarverksamhet	8 667	6 725	8 974	6 850

Tkr	Bokslut 2018	Budget 2019	Prognos 2019	Budget 2020
Summa	8 667	6 725	8 974	6 850

Ekonomiska och verksamhetsmässiga effekter

Godmans- och förvaltarskap

Trenden med ökande antal inkomna ärenden att handlägga kan förväntas fortsätta. Nämnden arbetar för att korta handläggningstiderna och utveckla verksamheten för att kunna möta de krav som ställs från såväl kommuninvånare som andra myndigheter. I den här delen kommer nämnden att arbeta för att digitalisera delar av verksamheten.

En stor utmaning är att förbättra rekrytering av ställföreträdare för det ideella åtagande som ett godmans- eller förvaltaruppdrag rent faktiskt innebär. Situationen är densamma för överförmyndarverksamheter i en stor del av landet. Frivilligarbete konkurrerar i allt högre grad med personers andra aktiviteter i livet. En försvårande faktor i godmans- och förvaltarärenden är att ärendena blir alltmer svåra och komplexa, vilket ställer allt högre krav på ställföreträdarens lämplighet och färdigheter i övrigt.

Granskningsarbetet

En av nämndens viktigaste tillsynsuppgifter är att granska ställföreträdarnas ekonomiska redovisningar. Nämnden tillämpar så kallad djupgranskning. Det är en tämligen resurskrävande metod men innebär samtidigt ett effektivt sätt att upptäcka eventuella oegentligheter från ställföreträdarens sida. De flesta kommuner i regionen tillämpar så kallad skälighetsgranskning med djupgranskning av endast 25 % av redovisningarna.

På uppdrag av regeringen har länsstyrelsen har under våren 2019 tagit fram nationella riktlinjer för hur granskningsarbetet ska bedrivas. De nya riktlinjerna innebär en skärpning av kraven till en nivå som nämnden redan tillämpar. Nämnden har dock med nuvarande personalstyrka svårt att uppnå målet för när granskningsarbetet ska vara avklarat. De senaste åren har extrapersonal visstidsanställts för att hjälpa till men det har inte fullt ut varit tillräckligt. Målet att 80 % av årsräkningarna ska vara granskade före den sista juni har inte uppnåtts under de senaste åren. Till detta kommer också granskning av så kallade sluträkningar som sker löpande under året.

Eftersom arvodering av ställföreträdaren kan ske först när granskningen av årsräkningen är klar får många ställföreträdare sitt arvode uppemot 10 månader efter verksamhetsårets utgång. Sen arvodering försvårar rekryteringsarbetet av ställföreträdare. Samtidigt är det av rättssäkerhetsskäl olyckligt att huvudmännen inte får sin ställföreträdarens förvaltning granskad inom rimlig tid. Till detta kommer också förvaltningslagens krav på handläggning av ärenden inom viss tid. För att få nödvändig kontinuitet i granskningsarbetet finns ett stort behov av att tillsvidareanställa en person.

Äskande

Med hänvisning till det som angetts ovan om granskningsarbetet äskar nämnden medel om 525 tkr för att kunna anställa en person, en ekonomiassistent, som ska ägna sig åt granskningsarbete på heltid. Nämnden bedömer att den personen behövs för att nämnden ska klara den viktiga granskningsuppgiften på ett rättssäkert och effektivt sätt.

Anna Christensen
Vice ordförande

Rickard Byström
Verksamhetschef